

Streszczenie

Przedmiot pracy stanowi próba utworzenia modelowego prawa zastawu w oparciu o cechy konstytutywne instytucji zastawu, ustalone na podstawie analizy regulacji zastawu w prawie polskim i ukraińskim. Praca stanowi więc studium prawnoporównawcze, które ma na celu ustalenie określonych charakterystycznych cech tego prawa, ich ocenę i zaproponowanie zastosowania optymalnych rozwiązań w ich zakresie.

Modelowe prawo zastawu w rozumieniu niniejszej pracy jest prawem o charakterze uniwersalnym, ponadsystemowym. Jest ono abstrakcyjną, czystą instytucją prawną, z założenia pozwalającą się zastosować w dowolnym systemie prawa krajowego, a także w obrocie transgranicznym. *In principio* jest ono wolne od uwarunkowań systemowych, a więc od konkretnych rozwiązań wynikających ze specyfiki konkretnego systemu prawnego.

Cechy konstytutywne zastawu na gruncie niniejszej rozprawy pojmowane są w ujęciu statycznym i dynamicznym. W ujęciu statycznym oznaczają one właściwości prawa zastawu, definiujące je jako instytucję prawną jako taką, w ujęciu dynamicznym zaś definiują zastaw jako zjawisko funkcjonujące w obrocie.

Praca podzielona jest na trzy rozdziały, przy czym Rozdziały I i II podzielone zostały dodatkowo na dwa podrozdziały. Rozdział pierwszy stanowi zasadniczo wprowadzenie do tematyki zastawu i praw zastawniczych; w podrozdziale pierwszym przedstawiona została jego geneza oraz historyczny rozwój, w tym ewolucja instytucji zastawu w prawie polskim i ukraińskim. W podrozdziale drugim prezentowane są aktualne regulacje odnoszące się do praw zastawniczych w wybranych, reprezentatywnych dla najistotniejszych rodzin prawa systemach: prawie niemieckim, francuskim, angielskim, amerykańskim i rosyjskim. Systemy te zostały uwzględnione ze względu na specyfikę i wartość poznawczą zawartych w nich regulacji. Podrozdział drugi zawiera także omówienie procesu prac nad stworzeniem ponadsystemowych praw zastawniczych na potrzeby uregulowania obrotu wspólnotowego.

W rozdziale drugim zawarte zostały szczegółowe analizy istoty instytucji zastawu w prawie polskim (podrozdział I) i ukraińskim (podrozdział II). Analizy obejmują charakter prawny zastawu w tych systemach, jego umiejscowienie w systematyce prawa, klasyfikację praw zastawniczych i właściwości odrębnych ich rodzajów, a także wyszczególnienie charakterystycznych dla każdego z systemów cech zastawu. Naświetlone zostają ponadto zagadnienia problemowe związane z każdą z powyżej wymienionych kwestii.

Rozdział trzeci stanowi właściwe podsumowanie i syntezę rezultatów badań przeprowadzonych we wcześniejszych częściach pracy. Dokonano ustalenia cech konstytutywnych zastawu w świetle prawa polskiego i ukraińskiego na podstawie wniosków postawionych w rozdziale drugim. Katalogi cech, wyszczególnionych w obydwu systemach jako charakterystyczne zostają zestawione ze sobą, a zastosowane w zakresie poszczególnych kwestii rozwiązana porównane i ocenione. W tym miejscu dokonywana jest także ocena, czy właściwości, które wskazane zostały na gruncie jednego z omawianych systemów za charakterystyczne stanowią realnie cechy konstytutywne zastawu, czy też są one istotne wyłącznie z punktu widzenia przyjętej przez konkretnego ustawodawcę koncepcji.

W oparciu o tak przeprowadzone analizy następuje także próba utworzenia uniwersalnego, modelowego prawa zastawu. Sformułowane zostały jego zasadnicze założenia, a także zaproponowano szczegółowe rozwiązania w zakresie niektórych kwestii problemowych.

Na podstawie wypracowanych rezultatów, wynikających zarówno z opracowanej koncepcji prawa modelowego, jak też z analizy każdego z omawianych systemów z osobna, sformułowane zostają postulaty *de lege ferenda* dla prawa polskiego i ukraińskiego.

Modelowe prawo zastawu, będące rezultatem przeprowadzonych w rozprawie doktorskiej badań wpisuje się w funkcjonującą w polskiej doktrynie definicję praw zastawniczych jako takich, które pozwalają zabezpieczyć zobowiązanie w ten sposób, że w razie niewykonania zobowiązania przez dłużnika wierzyciel nabywa prawo do uzyskania zaspokojenia z przedmiotu zastawu z pierwszeństwem przed innymi wierzycielami dłużnika. Jednocześnie instytucja modelowa wymaga uregulowania kwestii odnoszących się do jej funkcjonowania w obrocie. Z tego względu do budowy prawa modelowego zostały wykorzystane wnioski uzyskane na podstawie analizy i oceny rozwiązań zastosowanych w prawie polskim i ukraińskim. W takim świetle modelowe prawo zastawu jest instytucją oderwaną od jakiegokolwiek koncepcji umiejscowienia jej w systemie, ma charakter akcesoryjny, przy czym na jej akcesoryjność nie wpływa dopuszczalność tymczasowego rozwiązania iunctim pomiędzy stosunkiem zabezpieczającym a zabezpieczaną wierzytelnością, charakteryzuje ją funkcja zabezpieczająca, a duży nacisk kładziony jest na aspekt jawności, która uzyskiwana jest poprzez wpis w jednolitym, powszechnie dostępnym rejestrze. Z rejestracją zastawu w ujęciu modelowym związane jest ponadto powstanie jego skuteczności *erga omnes*.

Modelowe prawo zastawu z założenia ma być prawem elastycznym, tak, by stanowiło wygodny, atrakcyjny dla uczestników obrotu instrument zabezpieczenia. Z tego względu dopuszcza ono możliwość ustanowienia zastawu na szerokim spectrum przedmiotów,

określanych przez pryzmat przesłanki „zastawialności”, a także zakłada możliwość stosowania w szerokim zakresie uproszczonych, pozaegzekucyjnych sposobów zaspokojenia. Postulatem, stawianym wobec prawa modelowego jest także jego rozszerzona w stosunku do aktualnych ustawodawstw Polski i Ukrainy skuteczność na trzech płaszczyznach jego emanacji – w obrocie, w egzekucji i w upadłości. W dwóch ostatnich przypadkach zakłada ono także możliwość wyłączenia przedmiotu zabezpieczenia spod egzekucji oraz z masy upadłości. W szerokim zakresie brana pod uwagę jest także możliwość kształtowania ogólnych ram stosunków przez strony zgodnie z zasadą autonomii woli stron.